

الحمد لله رب العالمين

دانشکده علوم اجتماعی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته جمعیت شناسی

بررسی عوامل اقتصادی_اجتماعی مرتبط با رضایتمندی

زناشویی مهاجرین در مناطق نفت خیز جنوب

مورد مطالعه: شهرستان جم (شهرک توحید)

توسط

مریم مجیدی

استاد راهنما:

دکتر محمدتقی ایمان

آبانماه ۱۳۸۵

۷۰۶۰۲

به نام خدا

بررسی عوامل اقتصادی-اجتماعی مرتبط با رضایتمندی زناشویی مهاجرین در مناطق
نفت خیز جنوب: مطالعه موردی شهرستان جم (شهرک توحید)

به وسیله‌ی:

مریم مجیدی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای
اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

جمعیت‌شناسی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی.....

دکتر محمد تقی ایمان، دانشیار بخش جامعه‌شناسی (رئیس کمیته)
دکتر عبدالعلی لهسایی‌زاده، استاد بخش جامعه‌شناسی
دکتر علی اصغر مقدس استادیار بخش جامعه‌شناسی

۱۳۸۶ / ۱۵ / ۱۳

آبانماه ۱۳۸۵

۱۳۸۶ / ۱۵ / ۱

امروز اطلاعات در کتابخانه
تسبیح دارک

تقدیم به همسر مهربانم،

که بدون کمک و ایثار او این کار به اتمام نمی‌رسید.

و تقدیم به دختران عزیزم،

یاسمن و یکتا

که کودکانه کاستیهایم را تحمل کردند.

سپاسگزاری

حمد و سپاس ویژه خداوند است که خودش را به ما شناساند و رسم شکرگزاری را به ما الهام فرمود. و پاره‌ای از درهای علمش را به عنایت پروردگارش به روی ما گشود.

پس از سپاس از خدای بزرگ، لازم است تا ابتدا از پدر و مادر بزرگووارم که شوق آموختن را در من ایجاد کردند سپاسگزاری نمایم. همچنین لازم است از تمام معلمانم که با ایثار و گذشت و مهربانی خود مرا به اینجا رسانده‌اند، قدردانی نمایم. از تمام اساتیدی که در طی این دو سال مرا مدیون خویش ساخته‌اند، بویژه استاد راهنما و اساتید محترم مشاور، که نه تنها بلحاظ علمی، که از نظر اخلاقی هم برای من الگو بوده‌اند، تشکر می‌نمایم. از سرکار خانم عنایت، معاونت محترم آموزشی دانشکده که با توجه ویژه خویش، از هر گونه کمک و همکاری دریغ نوزیدند و در موقعیتهای حساس مرا تنها نگذاشتند، تشکر می‌کنم و امیدوارم بتوانم دین خود را به ایشان ادا نمایم. از رئیس محترم بخش جامعه‌شناسی، جناب آقای دکتر جهانگیری سپاسگزارم و امیدوارم که وظیفه شاگردی خود را به ایشان ادا کرده باشم. همچنین از جناب آقای مهرداد اردشیری که سالهاست حق استادی به گردن من دارند، تشکر می‌نمایم. از مسئولین محترم بخش جامعه‌شناسی و آموزش دانشکده و نیز مسئولین محترم و مهربان مرکز جمعیت‌شناسی که سالهاست مورد لطف ایشان قرار دارم، بی‌نهایت سپاسگزارم و برایشان آرزوی توفیق می‌نمایم. همچنین برای تمام دوستان و دانشجویان بخش آرزوی موفقیت را دارم. در آخر، درود و سپاس خداوند بر روح بلند مرحوم، دکتر سید ابوطالب فنایی که مرگش نیز برایم الهام‌بخش بود.

چکیده

بررسی عوامل اقتصادی_اجتماعی مرتبط با رضایتمندی زناشویی مهاجرین در مناطق

نفت خیز جنوب:

مطالعه موردی: شهرستان جم (شهرک توحید)

به وسیله‌ی

مریم مجیدی

هدف این پژوهش بررسی میزان رضایتمندی زناشویی مهاجرین مناطق نفت خیز و عوامل اقتصادی_اجتماعی مؤثر بر آن می‌باشد. این پژوهش با استفاده از تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه انجام شده است. نمونه مورد مطالعه شامل زوجهای مهاجر ساکن شهرک توحید در شهرستان جم می‌باشد که تعداد ۳۰۰ نفر از آنها بطور تصادفی انتخاب شده و مورد مصاحبه قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش، نشان می‌دهد که اغلب خانواده‌های مهاجر را زوجهای جوان تشکیل می‌دهند. میانگین فاصله سنی زوجین ۷ سال است و درصد قابل توجهی از آنان (۴۰ درصد) با یکدیگر نسبت فامیلی دارند. همچنین از بین استانهای مهاجر فرست، استان بوشهر بالاترین تعداد مهاجر را به این منطقه دارد. مهمترین مشکل این خانواده‌ها کمبود امکانات. بخصوص امکانات رفاهی و آموزشی می‌باشد. همچنین مهمترین امتیاز منطقه از دید ساکنین، وجود امنیت و آرامش و نیز بودن اعضای خانواده در کنار یکدیگر می‌باشد.

سایر یافته‌ها، نیز نشان می‌دهد که میزان رضایتمندی در بین افراد بومی، زنان خانه‌دار، افراد سالم، زوجینی که با هم نسبت فامیلی دارند و مهاجرین اختیاری، بیشتر از سایرین می‌باشد. نتایج معادله رگرسیون نیز حاکی از اینست که عوامل: دخالت خانواده، جنسیت، امکان تفریح مشترک، سطح تحصیلات، سلامت روان، رابطه با خانواده، سن و گروههای دوستی، به ترتیب دارای اثرات تعیین کنندگی بر میزان رضایتمندی زناشویی هستند و این عوامل رویهمرفته حدود ۴۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

کلید واژه‌ها: رضایتمندی زناشویی، سلامت روان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات
۱	۱-۱- مقدمه
۲	۱-۲- بیان مسئله
۳	۱-۳- اهمیت پژوهش
۶	۱-۴- اهداف پژوهش
	فصل دوم: مروری بر آثار موجود
۷	۲-۱- مروری بر پژوهشهای داخلی
۹	۲-۲- مروری بر پژوهشهای خارجی
۱۶	۲-۳- نقد و بررسی پژوهشهای انجام شده
	فصل سوم: مبانی نظری تحقیق
۱۷	۳- مقدمه
۱۷	۳-۱- نظریه کارکردگرایی
۱۹	۳-۲- نظریه تضاد
۲۰	۳-۳- نظریه مبادله
۲۳	۳-۴- نظریه کنش متقابل
۲۵	۳-۵- نظریه نقش
۲۷	۳-۶- نظریه شبکه
۲۸	۳-۷- نظریات روانشناسی
۲۸	۳-۷-۱- نظریه کامروایی
۲۹	۳-۷-۲- نظریه های نیاز
۳۱	۳-۸- چارچوب نظری
۳۷	۳-۹- مدل تجربی

فصل چهارم: روش شناسی تحقیق

- ۳۸ ۴-۱- روش تحقیق
- ۳۹ ۴-۲- جامعه آماری
- ۳۹ ۴-۳- حجم نمونه
- ۴۰ ۴-۴- فرضیات تحقیق
- ۴-۵- تعریف نظری و عملی متغیرها
- ۴۱ ۴-۵-۱- متغیر وابسته
- ۴۳ ۴-۵-۲- متغیرهای مستقل
- ۴۶ ۴-۶- روش جمع‌آوری اطلاعات
- ۴۷ ۴-۷- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ۴۷ ۴-۸- روایی و پایایی ابزار سنجش

فصل پنجم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

- ۵-۱- بررسی خصوصیات اقتصادی-اجتماعی پاسخگویان
- ۵۰ ۵-۲- بررسی مسائل و مشکلات پاسخگویان
- ۵۶ ۵-۳- بررسی بهداشت روانی پاسخگویان
- ۶۰ ۵-۳-۱- سازگاری درونی و پایایی طیف بهداشت روانی
- ۶۰ ۵-۳-۲- بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به طیف بهداشت روانی
- ۶۲ ۵-۴- بررسی امکان ایجاد تفریح مشترک
- ۶۵ ۵-۴-۱- سازگاری درونی و پایایی طیف امکان ایجاد تفریحات مشترک
- ۶۵ ۵-۴-۲- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف ایجاد تفریحات مشترک
- ۶۵ ۵-۵- بررسی میزان ارتباط با گروه‌های دوستی
- ۶۷ ۵-۵-۱- پایایی و سازگاری درونی طیف گروه‌های دوستی
- ۶۷

۶۹	۲-۵-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف ارتباط با گروه‌های دوستی
۶۹	۶-۵- بررسی ارتباط پاسخگویان با خانواده ۱-۶-۵- سازگاری درونی و پایایی طیف ارتباط با خانواده
۷۰	۲-۶-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف روابط خانوادگی
۷۱	۷-۵- بررسی میزان رضایت پاسخگویان از امکانات شهرک
۷۱	۱-۷-۵- پایایی و سازگاری درونی طیف رضایت از امکانات
۷۲	۲-۷-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به طیف رضایت از امکانات شهرک
۷۳	۸-۵- بررسی دخالت خانواده در زندگی
۷۳	۱-۸-۵- پایایی و سازگاری درونی طیف خانواده در زندگی پاسخگویان
۷۴	۲-۸-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف دخالت خانوادگی
۷۵	۹-۵- میزان مسافرت سالیانه پاسخگویان
۷۶	۱۰-۵- وضعیت حمایت از خانواده پاسخگویان در صورت بروز مشکل
۷۷	۱۱-۵- بررسی سازگاری زناشویی پاسخگویان ۱-۱۱-۵- آزمون تحلیل عامل
۷۹	۲-۱۱-۵- بررسی اجماع و دل‌بستگی زوجین ۱-۲-۱۱-۵- بررسی پایایی و سازگاری درونی طیف اجماع
۸۰	
۸۲	۲-۱۱-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف اجماع

۸۲	۵-۱۱-۳- بررسی رضایت از زندگی زناشویی
۸۲	۵-۱۱-۳-۱- بررسی پایایی و سازگاری درونی طیف رضایت از زندگی زناشویی
۸۳	۵-۱۱-۳-۲- بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف رضایت از زندگی زناشویی
۸۵	۵-۱۱-۴- بررسی وحدت زوجین
۸۵	۵-۱۱-۴-۱- بررسی پایایی و سازگاری درونی طیف وحدت زوجین
۸۵	۵-۱۱-۴-۲- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف وحدت زوجین
۸۷	۵-۱۱-۵- میزان سازگاری زناشویی پاسخگویان
۸۷	۵-۱۱-۶- مقایسه ابعاد مختلف سازگاری زناشویی
۸۸	۵-۱۲- بررسی نمره میزان رضایت پاسخگویان از زندگی زناشویی و رابطه آن با سازگاری زناشویی و ابعاد آن
۸۹	۵-۱۳- بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری زناشویی و ابعاد آن
۸۹	۵-۱۳-۱- آزمون همبستگی پیرسون
۹۱	۵-۱۳-۲- نتایج حاصل از آزمون تی
۹۶	۵-۱۳-۳- آزمون تحلیل واریانس
۹۸	۵-۱۳-۴- آزمون رگرسیون چند متغیره

فصل ششم: بحث و نتیجه‌گیری

۱۰۶	۶-۱- مقدمه
۱۰۸	۶-۲- نتیجه‌گیری
۱۱۵	۶-۳- محدودیتها و موانع
۱۱۶	۶-۴- پیشنهادات
۱۱۷	- منابع و مآخذ
	- ضمائم
	- چکیده انگلیسی

فهرست جداول

شماره جدول	شماره صفحه
۴-۸-۱- ضرایب آلفا کرنباخ برای ابعاد سازگاری زناشویی.....	۴۸
۴-۸-۲- ضرایب همبستگی پیرسون بین نمره رضایت فرد با مقیاس ازگاری زناشویی و ابعاد آن.....	۴۸
۴-۸-۳- ضرایب آلفا کرنباخ برای سایر طیفها.....	۴۹
۵-۱-۱- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنس.....	۵۰
۵-۱-۲- سن.....	۵۱
۵-۱-۳- فاصله سنی آنها با همسرشان.....	۵۱
۵-۱-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مدت ازدواج.....	۵۲
۵-۱-۵- نسبت فامیلی با همسر.....	۵۲
۵-۱-۶- تعداد فرزند.....	۵۳
۵-۱-۷- سطح تحصیلات.....	۵۳
۵-۱-۸- وضعیت اشتغال زن.....	۵۴
۵-۱-۹- میزان درآمد آنها.....	۵۴
۵-۱-۱۰- میزان درآمد همسران آنها.....	۵۵
۵-۱-۱۱- استان محل زندگی قبلی.....	۵۵
۵-۱-۱۲- مدت اقامت.....	۵۶
۵-۲-۱- داشتن یا نداشتن بیماری.....	۵۶
۵-۲-۲- بیماریهای ذکر شده توسط پاسخگویان.....	۵۷
۵-۲-۳- نحوه مهاجرت.....	۵۷
۵-۲-۴- داشتن مشکل از نظر امکانات طی.....	۵۷
۵-۲-۵- نوع مشکل.....	۵۷
۵-۲-۶- وجود یا عدم وجود جذابیت در منطقه.....	۵۸
۵-۲-۷- نوع امکانات و جذابیتها در منطقه.....	۵۹
۵-۳-۱- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف بهداشت.....	۶۱
۵-۳-۲- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف بهداشت روانی.....	۶۳
۵-۳-۳- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف بهداشت روانی.....	۶۵
۵-۴-۱- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف امکان ایجاد تفریحات.....	۶۶
۵-۴-۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف تفریح مشترک.....	۶۷
۵-۵-۱- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف گروههای.....	۶۷

- ۲-۵-۵- بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف ارتباط باگروه‌های ۶۸
- ۳-۵-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف گروه دوستی..... ۶۹
- ۱-۶-۵- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف رابطه با ۷۰
- ۲-۶-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف رابطه با خانواده..... ۷۰
- ۳-۶-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف رابطه با خانواده..... ۷۱
- ۱-۷-۵- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف رضایت از امکانات ۷۲
- ۲-۷-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف رضایت از امکانات شهرک..... ۷۲
- ۳-۷-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف رضایت از امکانات..... ۷۳
- ۱-۸-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به دخالت خانواده در زندگی آنها..... ۷۴
- ۲-۸-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف دخالت خانواده..... ۷۵
- ۱-۹-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفر در سال..... ۷۵
- ۱-۱۰-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب حمایت یا عدم حمایت دیگران در صورت بروز مشکل..... ۷۶
- ۱-۱۱-۵- بار عاملی گویه‌های طیف سازگاری زناشویی در سه بعد مورد مطالعه..... ۷۸
- ۲-۱۱-۵- ضرایب همبستگی پیرسون از آزمون سازگاری درونی طیف اجماع و دل‌بستگی..... ۷۹
- ۳-۱۱-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف اجماع و دل‌بستگی زوجین..... ۸۰
- ۴-۱۱-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف اجماع و ۸۲
- ۵-۱۱-۵- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف رضایت از زندگی..... ۸۳
- ۶-۱۱-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف رضایت از زندگی زناشویی..... ۸۴
- ۷-۱۱-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف رضایت از زندگی زناشویی..... ۸۴
- ۸-۱۱-۵- ضرایب همبستگی پیرسون حاصل از آزمون سازگاری درونی طیف وحدت زوجین..... ۸۵
- ۹-۱۱-۵- نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های طیف وحدت زوجین..... ۸۶
- ۱۰-۱۱-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از طیف وحدت زوجین..... ۸۶
- ۱۱-۱۱-۵- سازگاری زناشویی..... ۸۷
- ۱۲-۱۱-۵- مقایسه ابعاد مختلف سازگاری زناشویی..... ۸۸
- ۱-۱۲-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نمره آنها از رضایت از زندگی ۸۸
- ۱-۱۳-۵- ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل نسبی سازگاری زناشویی و ابعاد آن ۹۰
- ۲-۱۳-۵- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی
بر حسب جنس..... ۹۱
- ۳-۱۳-۵- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف اجماع زوجین
بر حسب جنس..... ۹۱
- ۴-۱۳-۵- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی
بر حسب جنس..... ۹۲

شماره جدول

شماره صفحه

- ۵-۱۳-۵- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف‌سازگاری زناشویی بر حسب بومی بودن یا نبودن..... ۹۲
- ۵-۱۳-۶- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف اجماع زوجین بر حسب افراد بومی و غیر بومی..... ۹۳
- ۵-۱۳-۷- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی بر حسب افراد بومی و غیر بومی..... ۹۳
- ۵-۱۳-۸- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی بر حسب وضعیت اشتغال زن..... ۹۴
- ۵-۱۳-۹- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی بر حسب داشتن یا نداشتن بیماری..... ۹۴
- ۵-۱۳-۱۰- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی بر حسب نسبت فامیلی زوجین..... ۹۴
- ۵-۱۳-۱۱- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف اجماع زوجین بر حسب نسبت فامیلی زوجین..... ۹۵
- ۵-۱۳-۱۲- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف سازگاری زناشویی بر حسب نوع مهاجرت..... ۹۵
- ۵-۱۳-۱۳- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف اجماع زوجین بر حسب نوع مهاجرت..... ۹۵
- ۵-۱۳-۱۴- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف رضایت از زندگی زناشویی بر حسب نوع مهاجرت..... ۹۶
- ۵-۱۳-۱۵- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف سازگاری زناشویی بر حسب نوع بیماری..... ۹۶
- ۵-۱۳-۱۶- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف اجماع زوجین بر حسب نوع بیماری..... ۹۷
- ۵-۱۳-۱۷- آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان از طیف وحدت زوجین بر حسب نوع بیماری..... ۹۸
- ۵-۱۳-۱۸- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله اول..... ۹۸
- ۵-۱۳-۱۹- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله دوم..... ۹۹
- ۵-۱۳-۲۰- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله سوم..... ۹۹
- ۵-۱۳-۲۱- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله چهارم..... ۱۰۰
- ۵-۱۳-۲۲- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله پنجم..... ۱۰۱
- ۵-۱۳-۲۳- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله ششم..... ۱۰۱

شماره جدول

شماره صفحه

- ۱۰۲.....۵-۱۳-۲۴- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله هفتم
- ۱۰۳.....۵-۱۳-۲۵- معادله رگرسیون سازگاری زناشویی در مرحله نهایی
- ۱۰۳.....۵-۱۳-۲۶- معادله رگرسیون اجماع و دل بستگی زوجین در مرحله نهایی
- ۱۰۴.....۵-۱۳-۲۷- معادله رگرسیون وحدت زوجین در مرحله نهایی
- ۱۰۵.....۵-۱۳-۲۸- معادله رگرسیون رضایت از زندگی زناشویی در مرحله نهایی

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

بحث خانواده از ابتدای تفکر جامعه‌شناختی، در بین اولین جامعه‌شناسان مطرح بوده است، اما این بحث برحسب دوره‌های تاریخی، به اشکال گوناگون طرح شده است (سیف، ۱۳۶۸: ۴). همانطور که از گذشته به سمت زمان حال می‌آییم، شکل خانواده و نحوه کارکرد آن، تحول یافته است. در گذشته، خانواده بسیاری از کارکردها را به عهده داشت و هم‌اکنون آنها را به سایر نهادها واگذار کرده است. بعنوان مثال، در رابطه با تربیت فرزندان، کارکرد آموزشی داشت. یا در رابطه با جامعه، وظیفه حفظ جمعیت و افزایش قدرت جامعه، همراه با افزایش تعداد جمعیت، برعهده خانواده بود. اما به مرور زمان و تحول جوامع به سمت جوامع پیشرفته و مدرن، بسیاری از کارکردهای خانواده تغییر یافت. بسیاری از آنها، به سایر نهادهای اجتماعی، مثل آموزش و پرورش و ... محول شد. مسئله جمعیت به شکل گذشته، معنی خود را از دست داد. دیگر شمار زیاد جمعیت نه تنها امتیازی برای جوامع محسوب نمی‌شد، بلکه بعنوان مانعی برای پیشرفت، به حساب می‌آمد. به طور کلی نحوه شکل‌گیری خانواده و هدف از تشکیل آن، با تحول جوامع به سمت صنعتی‌شدن، تغییر می‌یابد. نحوه ازدواج افراد که در گذشته به عهده خانواده بزرگتر بود و با اهداف جمعی صورت می‌گرفت، هم‌اکنون با هدف فردی انجام می‌گیرد. مسئله عشق و دوست داشتن، به عنوان هدف اولیه ازدواج مطرح است (محسنی، ۱۳۶۸: ۳۲۰-۳۱۱).

در نتیجه این تحولات، وظیفه فرزندآوری، دیگر بعنوان هدف مهم و اولیه خانواده نیست. بلکه در درجه اول، مسئله ارتقاء کیفیت زندگی برای دو زوج مطرح است. بنابراین، در نتیجه تحولات جوامع و افزایش طول عمر و در واقع بزرگتر شدن چرخه زندگی^۱، هدف انسانها نیز در زندگی عوض می‌شود. هدف انسانها، رسیدن به خوشبختی است و برای رسیدن به آن تلاش می‌کنند (دیویس^۲، ۱۹۶۳).

^۱ - Life cycle.

^۲ - Davis.

۲-۱- بیان مسئله

در جوامع جدید، مسائلی از قبیل کیفیت زندگی، رضایتمندی از کار و از زندگی زناشویی مطرح می‌شود و محققین اجتماعی، بیشتر متوجه این مسائل و انجام تحقیقات اجتماعی پیرامون آنها، می‌شوند. افزایش طلاق نیز از مسائل مهمی است که پژوهشگران اجتماعی را بیشتر متوجه مسئله رضایتمندی زناشویی می‌کند. از همین روست که در دهه ۱۹۹۰ نسبت به دهه‌های قبل، این مسئله، توجه تعداد زیادی از محققین، در رشته‌های مختلف و با اهداف گوناگون را به خود جلب کرده است (برادبری^۱، ۲۰۰۰).

در ایران، با اینکه در طی یکی دو دهه اخیر، پژوهشهایی در این مورد انجام گرفته است. اما هنوز نیاز به کار بیشتری احساس می‌شود. همانطور که می‌دانیم، بخش مهم توسعه اقتصادی در کشور ما از طریق صنعت نفت صورت می‌گیرد. در سالهای اخیر، توسعه مناطق نفت‌خیز بویژه در جنوب، مدنظر مسئولین قرار گرفته و می‌توان گفت که این مناطق، بعنوان قطب اقتصادی کشور مطرح شده‌اند. و به همین جهت، تعدادی افراد شاغل را از نقاط مختلف شهری و روستایی کشور، به خود جلب نموده است. از میان این عده تعدادی به همراه خانواده به آنجا مهاجرت نموده و ساکن شده‌اند. یکی از این مناطق، شهرستان جم در استان بوشهر است، که تعدادی از کارکنان آن، که به صورت روزکار یا نوبت‌کار، مشغول بکار هستند. به همراه خانواده به آنجا مهاجرت نموده‌اند و در خانه‌هایی که توسط شرکت گاز احداث شده است زندگی می‌کنند. نگارنده که خود، در مدت بیش از یکسال، در آنجا زندگی کرده، از نزدیک شاهد بعضی از مسائل و مشکلات آنها بوده است. مسائلی از قبیل: مشکلات آب و هوایی، محروم بودن منطقه، نبود امکانات محیطی مناسب، بخصوص برای افراد و خانواده‌هایی که از مناطق برخوردار، به سمت این مناطق رفته‌اند. همچنین، مسائل و مشکلات کاری و فشار کار افراد شاغل، بعضاً مسائلی را برای این خانواده‌ها به همراه دارد. یکی از آنها، مسئله رضایتمندی زناشویی است که از اهمیت بسزایی برخوردار است و وجود آن می‌تواند موجب پایداری بیشتر خانواده و شادابی افراد آن باشد.

در این مطالعه، پژوهشگر بدنبال بررسی میزان رضایتمندی، در بین خانواده‌هایی است که بخاطر شرایط کاری، از روی اجبار و یا به دلخواه، به مناطق جنوبی کشور مهاجرت نموده‌اند و به طور ناخواسته، با مشکلاتی مواجه شده‌اند که گاهی آنها را مجبور به بازگشت به مبدأ کرده است و گاهی پس از مدتی ماندن در آنجا، به دلیل همین مشکلات، با بیماریهایی مواجه گشته‌اند که باعث کاهش کیفیت زندگی آنها شده است.

^۱- Bradbury.

در بین خانواده‌هایی که به این منطقه مهاجرت کرده‌اند، تعدادی از آنها پس از مدتی، دچار افسردگی یا بیماریهای دیگر می‌شوند و از ماندن در آنجا ابراز نارضایتی می‌کنند. یکی از مسائلی که بنظر می‌رسد، با این مسئله در ارتباط باشد، فشار کار افراد شاغل است، بویژه آنهایی که در رده‌های بالاتر و جزء مسئولین هستند. این عده اغلب ناچارند، ساعات بیشتری را در محل کار بگذرانند. (بسیاری از اوقات تا دوازده ساعت در روز و حتی در روزهای تعطیل نیز کار می‌کنند). در نتیجه، مدت کمتری را می‌توانند با خانواده به سر ببرند و در ساعاتی هم که در منزل هستند، در اثر فشار ناشی از ساعات اضافی کار بسیار خسته‌اند و نیاز به استراحت دارند. در نهایت اینکه، نه زمان خاصی برای انجام مسئولیتهای خانوادگی دارند و نه (به دلیل خستگی) توان انجام کاری دارند. بنابراین، همسران و فرزندان آنها که به خاطر شرایط کاری پدر خانواده، مجبور به سکونت در این مناطق شده‌اند، عملاً از حضور مؤثر و مثبت پدر در خانه محروم‌اند.

از طرف دیگر، افراد شاغل هم بدلیل اینکه تمام زندگیشان در محیط کار خلاصه می‌شود، دریافت مثبتی از محیط خانه ندارند و آنجا برایشان فقط محل استراحت است. در نتیجه، باهم بودن در این خانواده‌ها معنای چندانی ندارد و افراد احساس تنهایی می‌کنند. این مشکلات بر روی هم می‌تواند رضایتمندی زناشویی را کاهش دهد و در نهایت خانواده را به این نتیجه برساند که باید به مبدأ باز گردد.

بنابراین، مسئله رضایتمندی زناشویی، هم به دلیل اهمیتی که در سلامت روحی و روانی افراد دارد و هم به دلیل مشکلاتی که می‌تواند در زندگی شغلی افراد ایجاد کند، نیازمند بررسی می‌باشد. در این راستا، با شناخت عوامل مؤثر بر آن می‌توان در جهت رفع موانع کوشید و در نتیجه، زمینه افزایش کیفی زندگی افراد شاغل و خانواده‌های آنها را فراهم کرد.

۳-۱- اهمیت پژوهش

به دلایل زیادی می‌توان گفت که تحقیق در مسئله رضایتمندی زناشویی، دارای اهمیت است. بعضی از این دلایل مربوط به اهمیتی است که نهاد خانواده، در جوامع امروزی دارد. برخی دیگر در ارتباط با کیفیت زندگی و تأثیری است که رضایتمندی زناشویی می‌تواند، بر سایر جنبه‌های زندگی داشته باشد. همچنین رضایتمندی زناشویی، به دلیل نقشی که در سلامت جسمی و روانی افراد و زوجها دارد، می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. در اینجا، به ذکر پاره‌ای از این دلایل می‌پردازیم:

الف) خانواده از ارکان عمده و از نهادهای اصلی هر جامعه، بشمار می‌رود. هر خانواده را باید خشت بنای جامعه و کانون اصلی حفظ سنت و رسوم و شالوده مستحکم مناسبات پایدار

اجتماعی و روابط خویشاوندی، به حساب آورد. شاید به همین دلیل است که هیچ جامعه‌شناسی، نتوانسته خود را از توجه به آن برکنار دارد. جامعه‌شناسی به دو لحاظ با این نهاد برخورد داشته: یکی از نظر اجتماعی شدن افراد و فرهنگ‌پذیری آنها، که از طریق خانواده صورت می‌گیرد و دیگر اینکه ساخت خانواده و نظام خویشاوندی در مقیاس وسیع بر روی ساخت کل جامعه تأثیر می‌گذارد (سیف، ۱۳۶۸: ۱۳).

بخش عمده‌ای از ادبیات جامعه‌شناسی معاصر، بر مطالعه روابط بین تغییرات اجتماعی ناشی از فرآیند صنعتی شدن و گسترش شهرنشینی از یک طرف و دگرگونی فرهنگ و خانواده از طرف دیگر، اختصاص یافته است. بنظر پارسنز،^۱ فرآیند توسعه صنعتی، به بروز انشقاق در خانواده منجر شده است و علت این تحول، جدا ساختن خانواده از شبکه خویشاوندی و تبدیل آن به خانواده هسته‌ای بوده است. در نتیجه، خانواده بسیاری از عملکردهای خود را از دست داده و آنها را به سایر نهادها واگذار کرده است و تنها کارکرد مهمی که باقی مانده، فراهم آوردن عوامل جامعه‌پذیری کودکان و برتر از همه شرایط کسب تعادل روانی بزرگسالان است (سگالن، ۱۳۷۰: ۸۸).

در خانواده هسته‌ای، قبل از هر چیز رضایت و خشنودی فردی اهمیت دارد. کارکرد عاطفی خانواده، بویژه در جوامع صنعتی جدید افزایش یافته است و فرهنگ جدید تأکید بیشتری بر همزیستی و باهم بودن دارد. لویی راسل^۲ در "ازدواج در جامعه فرانسه" می‌گوید، خانواده به وسیله‌ای ممتاز برای کسب تعادل روانی بزرگسالان مبدل شده و هنگامی که زوجین، خود را از جهان خارج مجزا می‌سازند و درصدد کسب سطح بالایی از رضایتمندی عاطفی بر می‌آیند، به خانواده تکیه می‌کنند. پس با گسترش محیط اجتماعی، کارکردهای خانواده به تربیت کودکان و ارضاء جنسی و عاطفی زن و شوهر، کاهش یافته است و در عصر ما زندگی، بیشتر حول زوج زناشویی تمرکز یافته است (همان: ۱۲۶).

ب) معمولاً یک جامعه خوب را جامعه‌ای تعریف می‌کنند، که نیازهای فردی شهروندان را کاملاً ارضاء کند. این خط فکری، پژوهشگران را بدانجا رهنمون کرد که رضایتمندی کلی از زندگی را بعنوان اساسی‌ترین مفهوم در مطالعه انتخاب کنند. رضایتمندی زناشویی بخش مهمی از رضایتمندی کلی از زندگی را تشکیل می‌دهد. در مطالعه‌ای که کمپل^۳ و دیگران در سال ۱۹۷۸، در آمریکا در ارتباط با همین موضوع انجام دادند، درصدد برآمدند تا مشخص کنند که کدامیک از قلمروهای زندگی، از اهمیت و تأثیر بیشتری در رضایتمندی کلی از زندگی برخوردار است. آنها ۱۵ قلمرو را در این زمینه تشخیص دادند و پس از بررسی، این قلمروها را به ترتیب اهمیت و نقشی که در تعیین رضایتمندی از زندگی دارد، به اینصورت مرتب کردند: رضایتمندی از خود، معیار زندگی، زندگی خانوادگی، ازدواج، درآمد، خانواده، دوستی. پس انداز، کار، خانه-

^۱ - Parsons.

^۲ - Russell.

^۳ - Campbell.

داری، زندگی در آمریکا، مسکن، همسایگی، بهداشت، اجتماع، سطح تعلیم و تربیت (از کمپ،^۱ ۱۳۶۹: ۸۸).

بنابراین، رضایتمندی زناشویی بعنوان یکی از شاخصهای اساسی در کیفیت زندگی^۲ می-تواند، تأثیر مهمی بر آن داشته باشد (گالبرایت^۳ و دیگران، ۲۰۰۵). در همین رابطه دو نظریه در روانشناسی اجتماعی وجود دارد که معتقد است، ابعاد مختلف زندگی یک فرد، از جمله زندگی شغلی و خانوادگی، به هم مرتبط است:

یکی نظریه جبران،^۴ که مدعی است شخصی که از یک جنبه زندگی ناخرسند است، بدنبال کسب رضایتمندی جبرانی، در دیگر زمینه‌های زندگی برمی‌آید.

دیگر نظریه سرایت،^۵ که مدعی است ناخشنودی از یک جنبه، بر کل زندگی فرد تأثیر می-گذارد. داده‌های پژوهشی موجود، آشکارا از نظریه سرایت حمایت می‌کنند (از کمپ ۱۳۶۹: ۲۷۸).

رضایتمندی زناشویی با رضایتمندی شغلی در ارتباط است و مطالعات زیادی که در کشورهای پیشرفته، در مورد ارتباط شاخصهای مختلف کاری و رضایتمندی زناشویی انجام گرفته، این مطلب را تأیید می‌کند (مانو^۶ و دیگران ۱۹۹۹، رولینگ و بالتمن^۷ ۲۰۰۲، راجرز و می^۸ ۲۰۰۳، جانینگ^۹ ۲۰۰۶، قلی‌زاده و مرادیان‌زاده ۱۳۸۳).

کاهش رضایتمندی زناشویی، علاوه بر پایین آوردن کیفیت زندگی و کاهش بهداشت جسمی و روانی شخص، می‌تواند بر کیفیت زندگی شغلی تأثیرگذارده و از طریق کاهش رضایت شغلی، بهره‌وری افراد را در محیط کار پایین آورد (حاجی‌زاده، ۱۳۸۳).

ج) در نهایت اینکه جنبه دیگری از اهمیت رضایتمندی زناشویی، تأثیری است که بر سلامت جسمانی و روانی شخص برجای می‌گذارد. چنانکه مازلو^{۱۰} اشاره می‌کند، روان‌نژندی در هسته آن و در شروع آن، بنظر می‌رسد نوعی بیماری کمبود باشد، و زاییده محروم بودن از رضامندیهای خاصی است که من آن را به همان مفهومی که آب و اسیدهای آمینه و کلسیم نیاز به شمار می‌روند، نیاز نامیده‌ام. یعنی اینکه نبود آنها، بیماری به بار می‌آورند. اکثر روان-نژندیها، به مسائلی همچون تمایلات ارضاء نشده برای رسیدن به ایمنی، به تعلق و همانندسازی، به روابط نزدیک عاطفی و به احترام و حیثیت، مربوط شده است (مازلو، ۱۳۷۱).

^۱- Oskamp.

^۲- Quality of life.

^۳- Galbraith.

^۴- Compensation theory.

^۵- Spill - over theory.

^۶- Mauno.

^۷- Roeling, Baltman.

^۸- Rogers, May.

^۹- Janning.

^{۱۰}- Maslow.

۴-۱- اهداف پژوهش

- این پژوهش، شامل یک هدف کلی است، که عبارت است از: بررسی عوامل مرتبط با میزان رضایتمندی زناشویی در بین مهاجرین به مناطق نفت‌خیز.
- اهداف جزئی تحقیق را نیز می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:
- ۱- تعیین میزان رضایتمندی زناشویی، در بین مهاجرین مناطق نفت‌خیز جنوب (نمونه جم- بوشهر).
 - ۲- تعیین عوامل اقتصادی مرتبط با رضایتمندی زناشویی.
 - ۳- مقایسه بین مهاجران بومی^۱ منطقه بوشهر و مهاجران از سایر مناطق کشور، از نظر میزان رضایتمندی زناشویی.
 - ۴- تعیین عوامل جمعیت‌شناختی مرتبط با رضایتمندی زناشویی.
 - ۵- تعیین عوامل اجتماعی و زمینه‌ای مرتبط با رضایتمندی زناشویی.
- جهت دستیابی به اهداف فوق، پاسخ به سؤالات زیر لازم بنظر می‌رسد:
- ۱- میزان رضایتمندی زناشویی در بین مهاجرین مناطق نفت‌خیز چقدر است؟
 - ۲- عوامل و امکانات محیطی موجود، تا چه حد با میزان رضایتمندی مهاجرین مرتبط است؟
 - ۳- بهداشت و سلامت جسمی و روانی پاسخگویان چه ارتباطی با میزان رضایتمندی زناشویی پاسخگویان دارد؟
 - ۴- بین ویژگیهای اقتصادی-اجتماعی پاسخگویان و میزان رضایتمندی زناشویی آنها چه رابطه-ای برقرار است؟
 - ۵- اجباری یا اختیاری بودن مهاجرت خانواده‌ها، تا چه حد با میزان رضایتمندی زناشویی آنان ارتباط دارد؟

^۱ - منظور افرادی است که از مناطق شهری و روستایی استان بوشهر، به شهر جم مهاجرت کرده‌اند